

POSTANOWIENIE

Dnia 19 lipca 2023 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Andrzej Stępka (przewodniczący)

SSN Małgorzata Wąsek-Wiaderek

SSN Paweł Wiliński (sprawozdawca)

w sprawie **R.T.**

skazanego za przestępstwa z art. 286 § 1 k.k. w zw. z art. 12 k.k. i art. 65 § 1 k.k. i inne

po rozpoznaniu w Izbie Karnej na posiedzeniu

w dniu 19 lipca 2023 r.,

wniosku obrońcy skazanego

o wznowienie postępowania sądowego zakończonego

prawomocnym wyrokiem Sądu Apelacyjnego w Białymstoku

z dnia 22 listopada 2018 r., sygn. akt II AKa 136/18,

zmieniającym wyrok Sądu Okręgowego w Olsztynie

z dnia 24 maja 2018 r., sygn. akt II K 157/17,

p o s t a n o w i ł:

- 1. wniosek oddalić;**
- 2. zwolnić skazanego z kosztów sądowych postępowania wznowieniowego;**
- 3. zasądzić od Skarbu Państwa na rzecz adw. M.S., Kancelaria Adwokacka w W., kwotę 885,60 zł (osiemset osiemdziesiąt pięć złotych 60/100 groszy), w tym 23% VAT tytułem zwrotu kosztów nieopłaconej pomocy prawnej świadczonej z urzędu w postaci sporządzenia i wniesienia wniosku o wznowienie postępowania.**

UZASADNIENIE

W dniu 30 września 2022 r. do Sądu Najwyższego za pośrednictwem Sądu Okręgowego w Olsztynie wpłynęło pismo skazanego R.T. zawierające wniosek o wznowienie postępowania sądowego zakończonego prawomocnym wyrokiem Sądu Apelacyjnego w Białymstoku z dnia 22 listopada 2018 r., sygn. akt II AKa 136/18, częściowo zmieniającym, a w pozostałym zakresie utrzymującym w mocy wyrok Sądu Okręgowego w Olsztynie z dnia 24 maja 2018 r., sygn. akt II K 157/17.

Po zwróceniu się do skazanego o udzielenie informacji jakie okoliczności, wskazane w art. 540 § 2 k.p.k. oraz art. 542 § 3 k.p.k. mają stanowić podstawę wniosku o wznowienie postępowania, do akt sprawy wpłynęło pismo uzupełniające z dnia 13 listopada 2022 r., w którym R.T. wskazał na: „zarzut rażącego naruszenia przez Sąd odwoławczy art. 6 k.p.k. przez nieuwzględnienie wniosku oskarżonego o wezwanie do osobistego stawiennictwa na rozprawie odwoławczej, która miała miejsce w Sądzie Apelacyjnym w Białymstoku”, a następnie uzasadnił swój zarzut orzecznictwem Sądu Najwyższego w kontekście jego gwarancji procesowych wynikających z art. 451 k.p.k. Następnie, w piśmie z dnia 16 listopada 2022 r. R.T. powołał się na podstawę z art. 542 § 3 k.p.k. w zw. z art. 439 § 1 pkt 9 k.p.k. w zw. z art. 17 § 1 pkt 11 k.p.k. oraz z art. 540 § 2 pkt a i b k.p.k. w zw. z art. 545 § 1 k.p.k.

Po ustanowieniu skazanemu obrońcy z urzędu do rozważenia wznowienia postępowania, adw. M.S. wniosła o: 1. wznowienie postępowania zakończonego prawomocnym wyrokiem Sądu Apelacyjnego w Białymstoku z dnia 22 listopada 2018 r., sygn. akt II AKa 136/18, częściowo zmieniającym, a w pozostałym zakresie utrzymującym w mocy wyrok Sądu Okręgowego w Olsztynie z dnia 24 maja 2018 r., sygn. akt II K 157/17, 2. uchylenie wyroków sądów obu instancji i przekazanie sprawy do rozpoznania przez Sąd I instancji, 3. zasądzenie od Skarbu Państwa na rzecz obrońcy z urzędu wynagrodzenia w wysokości 150% stawki minimalnej. W uzasadnieniu podała za podstawę wznowienia art. 540 § 3 k.p.k., powołując się przy tym na wyroki Europejskiego Trybunału Praw Człowieka w sprawach skarg: nr 31509/02, 3818/04 i 19847/07, oraz art. 542 § 3 k.p.k. w zw. z art. 439 § 1 pkt 11 k.p.k. w związku z nieuzasadnioną odmową doprowadzenia skazanego na rozprawę, a którego obecność w realiach przedmiotowej sprawy z uwagi na zarzucanie w apelacji błędu w ustaleniach faktycznych była obowiązkowa.

W odpowiedzi na wniosek prokurator Prokuratury Krajowej wniósł o pozostawienie wniosku obrońcy skazanego bez rozpoznania i stwierdzenie braku podstaw do wznowienia postępowania z urzędu. W uzasadnieniu wskazał, że obrońca zidentyfikował naruszenie art. 451 k.p.k. jako bezwzględną przyczynę odwoławczą i na tej podstawie oparł swój wniosek, zaś wznowienie postępowania w takiej sytuacji może nastąpić tylko z urzędu.

W replice skazany wniósł o oddalenie wniosków prokuratora i uznanie wniosku jego pełnomocnika o wznowienie postępowania za zasadny.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Analiza treści rozpoznawanego wniosku o wznowienie postępowania dowodzi tego, że jego autor nie dopełnił obowiązku uprawdopodobnienia zaistnienia podstaw koniecznych dla podjęcia takiej decyzji. Tak w zakresie tej określonej w art. 540 § 3 k.p.k., jak i zaistnienia bezwzględnej podstawy odwoławczej z art. 439 § 1 pkt 11 k.p.k., która nakazywałaby wznowienie postępowania z urzędu.

Wznowienie postępowania w oparciu o podstawę prawną z art. 540 § 3 k.p.k. jest jednak konieczne jedynie wtedy, gdy w sprawie zaistniała „potrzeba” wznowienia postępowania, która musi wynikać z rozstrzygnięcia organu międzynarodowego. Nie ma przy tym wątpliwości, że wyroki Europejskiego Trybunału Praw Człowieka mają charakter deklaratoryjny, wobec czego nie wywołują skutku kasacyjnego, tylko stwierdzają fakt naruszenia Konwencji i definiują jego zakres. W świetle orzecznictwa tego Trybunału (por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 26 lutego 2019 r., II KO 47/18) z postanowień Konwencji nie wynika potrzeba wznowienia każdego postępowania karnego, w którym doszło do naruszenia prawa do rzetelnego procesu przy rozpoznawaniu kwestii zasadniczej, czyli odpowiedzialności karnej oskarżonego.

Niezależnie zatem od zaistniałych w orzecznictwie i piśmiennictwie rozbieżności co do tego czy wznowienie postępowania - w oparciu o regulację z art. 540 § 3 k.p.k. - powinno nastąpić w wyniku stwierdzenia w orzeczeniu

Europejskiego Trybunału Praw Człowieka, że *in concreto* w stosunku do skarżącego zastosowano przepis prawny pozostający w kolizji z europejską Konwencją o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności, albo doszło do naruszenia konwencji, pomimo zgodności odpowiednich przepisów prawa polskiego z prawem konwencyjnym (por. postanowienie Sądu Najwyższego z 24 listopada 2005 r., III KO 10/05, LEX nr 164382), czy też w wypadku analogicznego układu okoliczności faktycznych i w takich samych uwarunkowaniach prawnych, jak występujące w sprawie, w której zapadło rozstrzygnięcie organu międzynarodowego, także oskarżony w innej sprawie uzyskałby potwierdzenie swoich racji w postępowaniu przed Trybunałem i dlatego to rozstrzygnięcie organu międzynarodowego w innej sprawie może stanowić podstawę do wznowienia postępowania w oparciu o ten przepis (np. uchwała składu 7 sędziów SN z 26 czerwca 2014 r., I KZP 14/14, OSNKW 2014/8, poz. 59, jak i w piśmiennictwie, np. P. Hofmański, E. Sadzik, K. Zgryzek, Kodeks postępowania karnego. Komentarz, t. 3, 2012, s. 390-392), to kluczowe dla możliwości uznania skuteczności konkretnego wniosku o wznowienie postępowania jest wykazanie przez wnioskującego, iż w tej sprawie, której on dotyczy „potrzeba taka wynika z rozstrzygnięcia organu międzynarodowego”.

W przypadku przyjęcia szerokiego rozumienia pojęcia owej "potrzeby" w rozumieniu art. 540 § 3 k.p.k. (bo tylko ono warunkuje możliwość posłużenia się tą podstawą wznowienia w zaistniałej sytuacji braku wobec skazanego „rozstrzygnięcia organu międzynarodowego”) wnioskujący powinien nadto wykazać, że w postępowaniu, o którego wznowienie wnosi, rzeczywiście zaistniał analogiczny układ okoliczności faktycznych i uwarunkowań prawnych, jak w tym, którego dotyczy rozstrzygnięcie organu międzynarodowego, na które jako podstawę swoich roszczeń on się powołuje.

Oczywiście zgodzić się z wnioskodawcą należy, że zasadą powinno być doprowadzenie oskarżonego na rozprawę apelacyjną, gdy tego żąda, natomiast wyjątkiem odmowa doprowadzenia. W oparciu o dotychczasowe orzecznictwo Sądu Najwyższego można stwierdzić, że sąd odwoławczy, decydując w przedmiocie wniosku oskarżonego o sprowadzenie na rozprawę apelacyjną,

powinien mieć na względzie treść apelacji co do kierunku zaskarżenia, zakresu zaskarżenia i zarzutów odwoławczych. Ratio legis art. 451 k.p.k. przemawia za koniecznością sprowadzenia oskarżonego na rozprawę odwoławczą wówczas, gdy chce on aktywnie przed sądem realizować swoje prawo do obrony. Dotyczy to w szczególności sytuacji, gdy w złożonych środkach odwoławczych kwestionowane są ustalenia faktyczne, a w związku z tym w grę może wchodzić uzupełnienie przewodu sądowego (art. 452 § 2 k.p.k.), polegające chociażby na wysłuchaniu uzupełniających wyjaśnień oskarżonego (tak m.in. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 15 lutego 2012 r., III KK 220/11).

W apelacji obrońcy oskarżonego w przedmiotowej sprawie zarzucono błąd w ustaleniach faktycznych, który przy rozważaniu podstaw do doprowadzenia oskarżonego na rozprawę – w przeciwieństwie do zarzutów o charakterze prawnym – miał większe znaczenie dla należytego zagwarantowania oskarżonemu prawa do obrony. W sprawie apelację złożył również oskarżyciel publiczny na niekorzyść oskarżonego. Przede wszystkim odnotowania jednak wymaga, że wniosek o doprowadzenie na rozprawę w trybie art. 451 k.p.k. wpłynął do akt sprawy w dniu rozprawy odwoławczej, tj. 13 listopada 2018 r. (k. 1463-1464), przy czym zawiadomienie o przyjęciu apelacji wraz z pouczeniem o treści art. 451 k.p.k. skazany otrzymał 10 lipca 2018 r. (k. 1376). Wniosek skazanego został więc złożony po terminie, przy czym z uwagi na datę jego złożenia jego uwzględnienie spowodowałoby konieczność odroczenia rozprawy, co zgodnie z treścią art. 451 zd. 2 k.p.k. uprawniało Sąd do pozostawienia w tej sytuacji wniosku bez rozpoznania. Sąd odwoławczy rozpoznał jednak merytorycznie wniosek uznając, że obecność oskarżonego na rozprawie nie jest konieczna i wystarczająca jest obecność obrońcy (k. 1473v). Podkreślenia przy tym wymaga również, że we wniosku o doprowadzenie na rozprawę oskarżony powołał się na nowe okoliczności faktyczne w sprawie związane z wydaniem wyroku w innej sprawie o sygn. VII Ka [...]. Treść tego wyroku została ujawniona na rozprawie odwoławczej. Nie przeprowadzono wówczas żadnych innych, nowych dowodów. Wyrok Sądu odwoławczego zapadł w warunkach korzystnych dla oskarżonego, ponieważ orzeczeniem tym zmniejszono wymiar kary pozbawienia wolności. Jednocześnie w rozprawie odwoławczej

uczestniczył obrońca oskarżonego, a o jej terminie został również w dniu 9 sierpnia 2018 r. (k. 1455) zawiadomiony sam oskarżony.

Zapewnienie oskarżonemu pozbawionemu wolności możliwości udziału w rozprawie apelacyjnej wiąże się niewątpliwie z gwarancjami zawartymi w art. 6 ust. 1 Europejskiej Konwencji dotyczącymi rzetelnego procesu i prawa do obrony. Z orzecznictwa Europejskiego Trybunału Praw Człowieka w Strasburgu nie wynika jednak, aby warunkiem przestrzegania tego przepisu był zawsze łączny udział w postępowaniu odwoławczym zarówno samego oskarżonego, jak i jego obrońcy, lecz by respektowano zasady równości broni procesowej i prawa do obrony (zob. wyrok ETPC z 23.03.1998 r. w sprawie Belziuk przeciwko Polsce i głosę do tego orzeczenia P. Hofmańskiego i S. Zabłockiego, Pal. 1998/7–8; M. Nowicki, Wokół Konwencji Europejskiej, Warszawa 1992, s. 56). Wyroki ETPCz, na które powołał się obrońca, zapadły w odmiennych uwarunkowaniach faktycznych i prawnych. Żaden z nich, w tym również akcentowany przez obrońcę jako aktualny wyrok w sprawie Sobolewski przeciwko Polsce (skarga nr 19847/07), nie odnosił się do obowiązującej od 1 lipca 2015 r. treści art. 451 k.p.k. (lecz poprzednich wersji jej brzmienia), która wskazuje już nie tylko na prawo do złożenia wniosku, ale również termin do jego złożenia i na skutki jego złożenia w czasie obligującym do odroczenia rozprawy. We wskazanej przez wnioskodawcę sprawie Trybunał zaakcentował, że złożenie wniosku – odmiennie niż w niniejszej sprawie - nastąpiło z wielotygodniowym wyprzedzeniem przed rozprawą. W dwóch pozostałych wyrokach (w sprawach skarg nr 31509/02 i 3818/04) uwarunkowania prawne były zupełnie inne, ponieważ Sąd decydował wówczas z urzędu o doprowadzeniu oskarżonego na rozprawę, jak również układ okoliczności faktyczny tych spraw był odmienny, a naruszenie prawa do obrony dotyczyło też innych aspektów. Wspólnym mianownikiem powołanych orzeczeń jest to, że w apelacjach powołano zarzuty nie tylko natury prawnej, ale również faktycznej. W części motywacyjnej tych wyroków Trybunał podkreślał jednak, że prawo do udziału oskarżonego w rozprawie odwoławczej nie jest tak samo znaczące jak przed Sądem I instancji i każdorazowo należy zbadać specyfikę danego postępowania oraz zabezpieczenie w nim interesów oskarżonego. Powyższe nie pozwala zatem stwierdzić by

podstawą wznowienia postępowania w niniejszej sprawie mógł być przepis art. 540 § 3 k.p.k.

Sąd Najwyższy nie dopatrzył się również zaistnienia na gruncie przedmiotowej sprawy innej podstawy obligującej do rozważenia możliwości wznowienia postępowania z urzędu w oparciu o przepis art. 542 § 3 k.p.k. W szczególności podkreślenia wymaga, że – wbrew odmiennym zapatrywaniom obrońcy - udział oskarżonego w rozprawie apelacyjnej w sprawie II AKa 136/18 nie był obowiązkowy. R.T., jako osoba pozbawiona wolności, złożył wniosek o doprowadzenie na rozprawę, jednak z przekroczeniem terminu wskazanego w art. 451 k.p.k., mimo, że został o nim prawidłowo pouczony, a sam wniosek wpłynął do sądu w dniu rozprawy apelacyjnej. Wniosek ten został jednak rozpatrzony, przy czym Sąd Apelacyjny uznał za wystarczającą obecność obrońcy. W takim układzie procesowym i z uwagi na treść art. 451 k.p.k. tylko nieobecność obrońcy na rozprawie apelacyjnej mogłaby stanowić bezwzględną przyczynę odwoławczą z art. 439 § 1 pkt 10 k.p.k. (por. wyroki SN: z 11 maja 2010 r., III KK 399/09; z 4 lutego 2009 r., III KK 290/08, z 19 lutego 2013 r., IV KK 200/12, OSNKW 2013, z. 4, poz. 32), co jednak w realiach przedmiotowej sprawy nie miało miejsca (k. 1473-1474).

Mając powyższe na uwadze stwierdzić należało, że niniejszy wniosek o wznowienie postępowania zakończony prawomocnym wyrokiem Sądu Apelacyjnego w Białymstoku z dnia 22 listopada 2018 r., sygn. akt II AKa 136/18, nie zawiera skutecznych podstaw do wznowienia postępowania. W tym miejscu wspomnieć ponadto należy, że w postępowaniu, którego wznowienia żąda wnioskodawca, była już rozpoznawana kasacja, która postanowieniem Sądu Najwyższego z dnia 30 września 2020 r. w sprawie o sygn. III KK 174/19 została oddalona jako oczywiście bezzasadna (k. 1656).

Orzeczenie o kosztach uzasadnia treść art. 639 k.p.k. oraz przy uwzględnieniu treści wyroku Trybunału Konstytucyjnego z dnia 20 grudnia 2022 r., sygn. akt SK 78/21 - § 11 ust. 4 pkt 1 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 22 października 2015 r. w sprawie opłat za czynności adwokackie oraz w zw. z § 4 ust. 3 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 3 października 2016 r. w

sprawie ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej przez adwokata z urzędu.

Z uwagi na powyższe, Sąd Najwyższy orzekł jak w postanowieniu.

(kf)

[ał]